

(1966), s. 133-134; a.m.f., "Minâre Musikimizde Temcidler", *Tarih Konuşuyor*, VI/36, İstanbul 1967, s. 2996-2997; Halil Can, "Dini Türk Musikisi Lüğatı", *MM*, sy. 221 (1966), s. 147; a.m.f., "Dini Musiki", a.e., sy. 300 (1974), s. 28; sy. 308 (1975), s. 23-24; Mustafa Uzun, "Dede Ömer Rüşenî", *DİA*, IX, 83.

MUSTAFA UZUN

RAMAZAN b. İSMÂİL

(رمضان بن إسماعيل)

(ö. 1091/1680)

Osmanlı hattatı.

İstanbul'da medresede öğrenim gören Abdullah b. Cezzâr'dan aklâm-ı sitteyi meşkederek icâzet aldı. Bu sahada celi sülûs çalışmalarına yeteneğini geliştirdi. Özellikle ilgi duyduğu nesih yazıda ilerledi. İlim ve sanatıyla IV. Mehmed devrinin ünlüleri arasında öne çıktı. Mevlânâkapı Mimar Kasım caddesinde Yayla (eski adı Yaylak) Mescidi'nde (Kethüdâ Mescidi, Kurşunlu Cami) imamlık yaptı. Her gün mushaftan yarım cüz yazmayı âdet edinmişti. Yazdığı 400 mushafı en çok mushaf yazan hattatlar arasında yer aldı. Şeyh Hamdullah ekolünün en iyi temsilcilerindendi. Çağdaşı Derviş Ali, Suyolcuzâde Mustafa ve Hâfiz Osman yakın dostlarındandı. Hoşsohbet bir insan olan Ramazan Efendi 1091 Ramazanında (Ekim 1680) Kadir gecesinde vefat etti. Ebced hesabıyla "ramazan" kelimesi ölüm tarihini verir. Kabri kendisinin yenilediği, günümüzde arsasında gecekondular bulunan Mevlânâkapı Gavsî Efendi Kâdirî Dergâhı haziresindeydi. Yetiştirdiği talebelere oğlu Hüseyin babası seviyesinde ünlü bir hattattır. Diğer

talebeleri arasında Çinicizâde Abdurrahman Efendi, onun oğlu Derviş İbrâhim, Ebûbekir (Kastamonulu), Seyyid Hasan Hâşimî (Seyyid Abdullah'ın babası), Hüseyin b. Resûl, Halil Hâfız (Halepli), Seyyid Sinâneddin, Ali b. Ebû Bekir, Seyyid Ali, damadı Mehmed Tozkoparanzâde ve Mehmed b. Ca'fer'in isimleri sayılabilir. İstanbul Türk ve İslâm Eserleri Müzesi'nde (nr. 465) 1059 (1649) tarihli, Sakıp Sabancı Müzesi hat koleksiyonunda 1053 (1643) tarihli ve Ekrem Hakkı Ayverdi hat koleksiyonunda 1065 (1655) tarihli mushafı Ramazan Efendi'nin günümüze ulaştığı bilinen eserlerindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Deohtü'l-küttâb*, Süleymaniye Ktp., Fâtiha, nr. 4359, vr. 88^b, 89^a; Ayvansarayî, *Hâdikatü'l-cevâmi'*, I, 219; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 204; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1962, I, 152; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Tayşi), s. 34; Mustafa Özdamar, *Dersaadet Dergâhları*, İstanbul 1994, s. 117; Ali Alparslan, *Osmanlı Hat Sanatı Tarihi*, İstanbul 1999, s. 48, 49; M. Uğur Derman, *Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi Hat Koleksiyonundan Seçmeler*, İstanbul 2002, s. 68, 69; Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, İstanbul 2003, s. 120.

MUHİTTİN SERİN

RAMAZÂNİYYE

(رمضانية)

Divan şiirinde

ramazan ayını konu edinen
manzumelerin genel adı.

Divan şairlerinin ramazan ayı vesilesiyle padişahlara, yüksek rütbeli kişilere ve hâmlerine sundukları çoğu kaside şeklindeki ramazânîyyelerin beyit sayısı genellikle on-yirmi arasında değişmektedir. Nesib bölümünden sonra şiirin sunulduğu kişinin övülmesine geçilir. Enderunlu Fâzıl'ın on üç bendden oluşan terakibibendi yanında gazel, murabba, mesnevi, ilâhi, tarih, tuyyuğ, rubâî ve müfred gibi farklı nazım şekillerinde yazılan örnekler varsa da bunların sayısı çok azdır.

XVII. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanan ramazânîyyeler XVIII. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaşmıştır. En çok ramazânîyye yazan divan şairi bu türde on üç kaside bulunan Enderunlu Fâzıl'dır. Sâbit, Nazım, Edirneli Kâmi, Nedîm, Koca Râgîb Paşa, Şeyh Galib, Enderunlu Vâsîf, Sünbülzâde Vehbî gibi isimler dikkat çeken ramazânîyye şairleri arasında sayılabilir. Bihiştî gibi bazı şairler de ramazânî ve orucu vesile ederek dinî-tasavvufî gazeller yazmışlardır (*Behiştî Divanı*, s. 424). Koca Râ-

gib Paşa'nın, ramazan ayının ramazânîyyelerde konu edilen yönleri üzerinde durarak yazdığı gazeli maktâ' beytinin son kelimesinden dolayı "iftârîyye" adıyla anılmış olup bu konuda tek örnektir.

Ramazânîyyeleri ramazan ayının dinî yönünü işleyenlerle daha çok folklorik ve kültürel taraflarını ele alanlar olmak üzere iki kısımda değerlendirmek mümkündür. İlk gruptaki değerlendirmelerin en tanınmış örneği Nazım'e aittir. Çoğunluğu oluşturan ikinci gruptaki manzumeler divan şiirinin toplum hayatını yansıttığını göstermesi bakımından önem taşır. Ramazânîyyelerde sosyal hayatı ilgilendiren birçok konu dile getirilmiştir. Hilâlin görülmesinin halka top atılarak kandil yakılıp münâdîler çıkarılarak ilân edilmesinin toplumda bir heyecana sebep oluşu Edirneli Kâmi'nin, "Yevmi-şek deyü boğaz cengin ederken yâran / Zâhir oldu âlem-i nusret-i şehri-ramazân" beytiyle başlayan kasideyle buna nazîre yazan Nedîm'in, "Bağteten sâbit olup gur-re firâşında imam / Hâb için yatmış iken etti terâvîhe kıyam" beytiyle başlayan kasideinde ifade edilmiştir. Yine Nedîm'in tiryakinin ağzından söylediği, "Bilemem bende mi şâhidde mi takvîmde mi / Hele bir kizb var ortada budur sıdk-ı kelâm" beytinin ardından, "Olacak oldu heman çâre ne şimden sonra / Edelim hükm-i kazâ destine teslim-i zimam" beytinde ramazanın gereklerine uymaktan başka çare olmadığını anlatır.

Ramazanın rahmet ve bereket mevsimi olarak gelmesini Enderunlu Vâsîf, "Açıldı yine mısra-ı dervâze-i gufran / Hak'tan taleb-i mağfirete vakt ü zamandır" ve, "Ol mâh-ı fazîlet ki beher rûz-ı şerîfi / Sad mâha bedel olsa ayın-ı ziyandır" mısralarıyla anlatır. Sâbit'in, "Çilleye vesvesesiz girdi kapandı zâhid / Hapsolur tâ ramazan âhir olunca şeytan" beytiyle Vâsîf'ın, "Ol mâh-ı muazzam ki bu mâh içre şeyâtîn / Müminler için beste-i zencir-i girandır" mısraları ramazanın sonuna kadar şeytanların zincirlerle bağlanarak hapsedildiğini belirten hadisin nazmen tercümesi gibidir.

Sâbit, "Dehen ü destini meyhâre yudu sahbâdan / Kûze-i bâdeyi ibrik-i vuzû etti heman" beytinde nükteli bir dille ramazanın ilânı üzerine sarhoşların bile bu ayı ihya için ellerindeki içki sürahisini abdest birliğine dönüştürdüklerini anlatır. Tütün tiryakilerinin durumuna Vâsîf, "Tiryâkiye nâgeh ramazan geldi denilse / Lâ havlekünan der eleminden ne zamandır" beytiyle işaret etmektedir. İftarını tütünlü açan tiryakileri Sâbit, "Vakt-i imsâkteki micmere-i anberden / Hoştur âlüfteye if-

Ramazân b. İsmâil'in sülûs-nesih kıtası (İÜ Ktp., İbnülemin, nr. 217-66)

